

شوش - اکباتان - بازار گاد - تخت جمشید - چغال زنبیل

شوش / شهر باستانی نزدیک ساحل کرخه‌ی کنونی و مجاور کارون، که پایتخت دولت عیلام و سپس مقر عمده‌ی

داریوش اول هخامنشی و جانشینانش بود و آثار آن در خوزستان از مهمترین اماکن باستانی جهان و مشتمل بر بقایای ابنیه و آثار گوناگون از تمدنهای باستانی ایران است. نامش در عهد قدیم و کتیبه‌های میخی شوشن و در مآخذ اسلامی سوس آمده است. شهر شوشن در تورات در وقایع مربوط به دانیال و در کتاب استر مذکور است. در اینجا داریوش فرمان تجدید بنای معبد اورشلیم را داد. گویند دانیال در همین جا مدفون شد و در عهد خلافت عمر بقایای او را به بقعه‌ی دانیال منتقل کردند. بین سالهای ۶۴۲ و ۶۳۹ قبل از میلاد که آشور بانی‌پال عیلام را تسخیر کرد، شوش تاراج و بکلی ویران شد. کوروش کبیر شهر را تجدید بنا کرد، مقر زمستانی خود قرار داد و این شهر رونق و جلال بسیار یافت. شوش در دوره اسلامی نیز مدت‌ها از شهرهای پرجمعیت و پررونق بود. با انتقال کرسی خوزستان به اهواز شوش مرکزیت خود را از داد و اهمیتش رو به زوال نهاد.

محل شوش را لوفتوس باستان شناس انگلیسی مشخص کرد. در این محل ۴ تپه قرار دارد. یکی از آنها به ارتفاع ۳۸ متر ارگ شهر را در بردارد. تپه‌ی دیگر در طرف شمال نمودار محل کاخ داریوش اول است. آجرهای لعابدار آن اینک در موزه لوور است. تپه‌ی دیگر در جنوب محتوی بقایای کاخ سلطنتی عیلامیان است و تپه‌ی چهارم خانه‌های طبقات پایین‌تر را در بردارد. قانوننامه‌ی حمورابی طی عملیات حفاری ارگ به دست آمد که اولین قانوننامه عهد باستان شمرده می‌شود. سفالهای شوش از عصر حجر جدید ولی متعلق به دو تمدن مختلف است. بر روی طبقات زیرین، بقایای آثار تمدن عیلامی و تمدن اوایل بابلی قرار دارد. از قسمتهای بالاتر تپه‌ها بناهای کتیبه‌دار هخامنشی و سفالها و کتیبه‌های یونانی قرن ۴ قبل از میلاد و سکه‌های پادشاهان عیلام و اشکانی و ساسانی کشف شده است.

اکباتان / اکباتان نام باستانی پایتخت مادهاست که امروز همدان نامیده می‌شود. هرودوت گفته است که دیاکو در قرن

۷ قبل از میلاد این شهر را بنا نهاد. نام آن اکباتانا و به گفته‌ی مورخان قدیمی دیگر اکباتانا بوده است. این نام را مشتق از

کلمه‌ی ایرانی هنگمته یا هگمتانه و معنی آن را "محل اجتماع" دانسته‌اند. ولی صورت عیلامی هل مته نه به معنی

"سرزمین ماده‌ها" ممکن است اشتقاق دیگری از این کلمه باشد. این شهر به عنوان پایتخت مادها و پایتخت زمستانی

هخامنشیان و شهر مهمی بر کنار راه کاروانی میان شرق و بین النهرین در زمان سلوکیان و اشکانیان و ساسانیان شهرت فراوان داشته است. در عهد قدیم از آن به صورت احتما (عزرا ۲۰۶) یاد شده است.

جغرافی‌نویسان عرب همدان (نام دوره اسلامی اکباتان) را مستحکم‌ترین شهر ناحیه‌ای دانسته‌اند که عرب به آن نام جبال داده است و ماد باستانی را در برمی‌گرفته است.

بازارگاد / یا پاسارگادای، قدیمترین پایتخت شاهنشاهی هخامنشی در دشت مرغاب کنونی به مسافت تقریبی ۱۳۰

کیلومتری شمال شرقی شیراز، نزدیک بزرگراه شیراز و اصفهان و حدود ۴۸ کیلومتری شمال شرقی تخت جمشید قرار دارد. نام پاسارگادای اصلاً متعلق به طایفه‌ای بود که خاندان هخامنشی به آن تعلق داشت. کورش کبیر و داریوش اول از این خاندان برخاستند. به روایت کتسیاس آخرین نبرد کوروش با ایشتوویگو پادشاه ماد در این محل صورت گرفت. کوروش پس از پیروزی شهری در این محل بنا نهاد و آن را بنام قبیله‌ی خود نامید و کاخ و مقبره‌ی خویش را در آنجا برافراشت بازارگاد با خزانه‌ی گرانبهایش به دست اسکندر مقدونی افتاد. آنچه از بازارگاد باستانی بجا مانده، مشتمل است بر ویرانه‌های کاخهای متعدد کوروش و آرامگاه وی، صفه‌ی تخت سلیمان از آثار کوروش و ویرانه‌های برج سنگی منسوب به آرامگاه کامبیز. از آثار متأخر ویرانه‌های کاروانسرای است که به فرمان شاه شجاع آل مظفر از سنگهای کاخهای کوروش نزدیک آرامگاه مزبور ساخته‌اند. بقایای آتشکده‌ای با او آتشدان سنگی به مسافت قریب یک کیلومتری شمال غربی آثار فوق‌الذکر وجود دارد. نام محلی آرامگاه کوروش مشهد مادر سلیمان است.

تخت جمشید / تخت جمشید نام مجموعه‌ی کاخهای باستانی دوران هخامنشی است که از معظم‌ترین آثار تاریخی

ایران و شاهکارهای بزرگ معماری قدیم است و باقیمانده شهر باستانی پارسه (parsa)، همان ناحیه پارس، واقع در ۶۴ کیلومتری شمال شرقی شیراز در کرانه شرقی مرو دشت می‌باشد که در مآخذ یونانی بنام پرسپولیس (Persepolis) آمده است.

ساختمان تخت جمشید در زمان داریوش اول هخامنشی آغاز شد و احتمالاً از زمان او این شهر پایتخت پارس گردید. معذک، به سبب دور افتادگی تخت‌جمشید، پایتخت واقعی امپراتوری هخامنشی شوش، بابل و اکباتان بود و به سبب همین دورافتادگی بود که یونانیان تا پس از تصرف و تاراج این شهر به دست اسکندر مقدونی به احوال آن آشنایی نداشتند. بقایای تخت جمشید مرکب است از خود صُفّه تخت جمشید و بقایای شهر که محیط بر صُفّه بوده. سطح صُفّه به شکل مربع مستطیلی به طول ۴۵۵ متر و عرش ۳۰۰ متر است و ارتفاعش از ۸ تا ۱۸ متر تغییر می‌کند. و این تغییر ارتفاع ناشی از وضع

طبیعی کوهستانی محل است. پاره‌ای از جهت صدفه در خود کوه تراشیده شده، ولی قسمت اعظم آن سنگهای جسیمی است که از سنگستان روی خود صدفه استخراج کرده و به یکدیگر پیوند داده‌اند. خود صدفه، چنان که از کتیبه روی جبهه جنوبی برمی‌آید، کار داریوش اول است. در قدیم الایام سور و بارویی محیط بر صدفه بوده که بقایای آنها هنوز بخوبی پدیدار است. بالای صدفه کاخهای متعدد با پلکانها و نقوش برجسته، ستونها، آستانه‌ها، طاقچه‌ها، پنجره‌های سنگی، کتیبه‌های بسیار احداث شده است. مهمترین ابنیه آن یعنی آپادانا و صد ستون، کاخ مرکزی، کاخ تچر، کاخ جنوبی و اندرون و قسمت خزانه از زمان داریوش اول و پسرش خشایارشا است در ضمن استریس، ملکه خشایارشا بوده است. بعضی از قسمت‌های الحاقی یا ناتمام از آثار اردشیر درازدست یا اردشیر سوم است.

از گوشه‌های شمال شرقی و جنوب شرقی تالار مرکزی آپادانا چهار لوح زرین و سیمین به دست آمده که روی همه‌ی آنها عبارتی به یک مضمون به خط میخی پارسی و عیلامی و بابلی نقر شده و ترجمه آنها بدین قرار است:

"منم داریوش، شاه بزرگ، شاه شاهان، شاه کشورها، پسر ویشتاسب هخامنشی. داریوش شاه گوید: این است کشوری که من دارم، از سکستان آن طرف سغد تا کوشا (حبشه)، از هندوستان تا سارد (لیدی) که اهورامزدا بزرگترین خدایان به من داده است. اهورامزدا مرا و خاندان مرا نگهداری کند."

پس از گذشتن ۱۸۹ سال از آغاز بنای تخت جمشید، اسکندر مقدونی آنرا در سال ۳۳۰ سوزاند.

ایرانیان از قدیم به مردم اجنبی که خطری برایشان نداشت تأثیریک می‌گفته‌اند و به بیگانگانی که خطری برای کشور محسوب میشدند اهریمن یا اهریمنان میگفتند.

چغال زنبیل / این زیگورات نیاشگاهی است که در سال ۱۲۵۰ پیش از میلاد در دوره عیلامیان به فرمان پادشاه

مشهور عیلامی به نام «اونتاش گال» (۱۲۶۵-۱۲۴۵ پیش از میلاد) در میانه شهر «دور اونتاشی» ساخته شده است

زیگورات چغازنبیل که از بزرگترین بناهای باستانی ایران به شمار میرود. بر روی شش ضلع بیرونی یک رج از این آجرها، کتیبه‌ای به خط و زبان عیلامی نگاشته شده است

من اونتاش گال، پسر هومبانومنا، شاه انزان وشوش، من در اینجا بنای محترمی ساختم، یک سیان کوک. درسال‌ها و روزهای پر شمار پادشاهی طولانی به دست آوردم. من بنا کردم یک شونشو ایرپی. من برای خدای گال و اینشوشیناک یک سیان کوک ساختم